

CONSILIUL JUDEȚEAN TULCEA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI ECO-MUZEALE

BIBLIOTECA
ISTRO-PONTICĂ
Seria
ARHEOLOGIE

9

DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS

50 de ani de la începutul cercetărilor arheologice la Babadag (1962-2012)

**DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS.
50 DE ANI DE LA ÎNCEPUTUL CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE LA BABADAG
(1962-2012)**

**Actele conferinței „*Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations at Babadag*”,
Tulcea, 20-22 septembrie 2012**

INSTITUTUL DE CERCETARI ECO-MUZEALE

Lower Danube Prehistory.
50 years of excavations at Babadag (1962-2012)
*Proceedings of "Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations
at Babadag" Conference, Tulcea, September 20th-22th*

Edited by:

Sorin-Cristian AILINCĂI,
Alexandra ȚÂRLEA,
Cristian MICU

**Din preistoria Dunării de Jos.
50 de ani de la începutul cercetărilor
arheologice la Babadag (1962-2012)**

*Actele conferinței „Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations
at Babadag”, Tulcea, 20-22 septembrie 2012*

Volum editat de

Sorin-Cristian AILINCĂI,
Alexandra ȚÂRLEA,
Cristian MICU

DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS. 50 DE ANI DE LA ÎNCEPUTUL CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE LA BABADAG (1962-2012)/ LOWER DANUBE PREHISTORY. 50 YEARS OF EXCAVATIONS AT BABADAG (1962-2012)

Actele conferinței Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations at Babadag, Tulcea, 20-22 septembrie 2012 / Proceedings of "Lower Danube Prehistory. 50 years of excavations at Babadag" Conference, Tulcea, September 20th-22th

Volum publicat de / Published by: Institutul de Cercetări Eco-Muzeale

Adresa / Address: Str. Progresului, nr. 32, 820009, Tulcea, România, icem@icemtl.ro

Website: [http:// http://www.icemtl.ro//](http://www.icemtl.ro/)

Editori / Editors: Sorin-Cristian AILINCĂI, Alexandra-Clara ȚÂRLEA, Cristian MICU

Tehnoredactare / Computer graphics: Camelia KAIM

Toate lucrările publicate au fost recenzate de specialiști în domeniu
This is a peer-reviewed volume

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DIN PREISTORIA DUNĂRII DE JOS – 50 DE ANI DE LA ÎNCEPUTUL CERCETĂRIILOR ARHEOLOGICE LA BABADAG (1962-2012). Conferință națională (2012; Tulcea)

Din Preistoria Dunării de Jos : 50 de ani de la începutul cercetărilor arheologice la Babadag (1962-2012) : conferință națională : Tulcea, 20-22 septembrie 2012 / ed: Sorin Cristian Ailincăi, Alexandra Țârlea, Cristian Micu : Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2013

Bibliogr.

ISBN: 978-606-654-072-8

I. Ailincăi, Sorin Cristian (ed.)
II. Țârlea, Alexandra (ed.)
III. Micu, Cristian (ed.)

902(498 Babadag)"1962/2012"

C U P R I N S / C O N T E N T S

Cuvânt înainte / *Note from the editors* 9

Sorin-Cristian AILINCAI

Arheologia perioadei timpurii a epocii fierului

în Dobrogea – un istoric al cercetării 13

The Archaeology of the Early Iron Age in Dobrogea: state of research

STUDII DE ISTORIE VECHĂ ȘI ARHEOLOGIE / STUDIES IN ANCIENT HISTORY AND ARCHAEOLOGY

Cristian Eduard ȘTEFAN

Noi date referitoare la plastice de lut din așezarea eneolitică

de la Radovanu–*La Muscalu* 45

New Data Regarding the Clay Figurines from the Radovanu–La Muscalu Settlement

Anca-Diana POPESCU

Cele mai timpurii obiecte de argint din Europa

..... 67

The Earliest Silver Objects of Europe

Mirela VERNESCU, Costin CROITORU

Late Copper Age and Bronze Age Tumuli in the North-Eastern Part

of Brăila Plain and Covurlui Plain 89

Alexandra ȚÂRLEA, Mihai FLOREA

Hoard, Feasts and Travels. Possible social and economic responses

to environment and landscape during Middle Bronze Age in NW Romania

and NE Hungary 131

Oliver DIETRICH

Cele mai timpurii celturi din Europa de Sud-Est.

Pe urmele unei inovații tehnice a epocii bronzului 169

The Earliest Socketed Axes of South-Eastern Europe. On the Tracks of a Bronze Age Technological Innovation

Bogdan Petru NICULICĂ

Câteva observații privind descoperirile de bronzuri din Bucovina 185

Prehistoric Bronze Objects from Bucovina: a Synopsis

Stanislav ȚERNA, Denis TOPAL

Ex Oriente: un depozit „răsăritean” de bronzuri de lângă satul Brănești,

raionul Orhei, Republica Moldova 215

Ex Oriente: an Eastern Bronze Hoard found at Brănești, Orhei County, Republic of Moldova

Laura DIETRICH

Visible workshops for invisible commodities.

Leatherworking in the Late Bronze Age Noua culture's 'ashmounds' 227

Attila LÁSZLÓ

Troia VII – reper cronologic ?

Din nou despre relațiile dintre regiunile istro-pontice și spațiul egeeo-anatolian la

sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în lumina noilor cercetări 247

Troy – A Chronological Marker? Once again about the relations between the Danube –

Northern Black Sea regions and the Aegean and Anatolia at the end of the Bronze Age and the beginning of the Iron Age in the light of new researches

Gabriel BĂLAN

Așezările fortificate din aria culturii Gáva din România 267

The Fortifications of Gáva Culture in Romania

Aurel ZANOCI

Fortificațiile din arealul culturilor Babadag și Cozia-Saharna 313

The Fortifications of the Babadag and Cozia-Saharna Cultures

Ion NICULIȚĂ, Aurel ZANOCI, Mihail BĂȚ

Siturile de pe interfluviul Saharna Mare (sfârșitul sec. XII - sec. III a.Chr.) 351

The Settlements from the Saharna Mare Inter-fluvial Area

(the End of the 12th Century BC – the 3rd Century BC)

Florian MIHAIL, Adrian ADAMESCU

Piese prelucrate din piatră și os descoperite în așezarea din prima epocă a fierului de la Vânători, jud. Galați 373
Stone and Bone Artefacts from the Early Iron Age Settlement at Vânători, Galați County

Sorin-Cristian AILINCĂI, Florian MIHAIL, Mihai CONSTANTINESCU

Așezarea din prima epocă a fierului de la Enisala–Palanca.
Cercetările arheologice din anul 2010 387
The Early Iron Age Settlement at Enisala–Palanca. The 2010 Archaeological Investigations

Cristian SCHUSTER

Prima vârstă a fierului în bazinul Argeșului și până la Valea Mostiștei
(Muntenia centrală, România) 461
*The Early Iron Age on the Territory between the Argeș Basin and Mostiștea Valley
(Central Muntenia, Romania)*

ANTROPOLOGIE / ANTHROPOLOGY

Mihai CONSTANTINESCU, Andrei SOFICARU

Analiza antropologică a osemintelor din tumulul de la Rahman (jud. Tulcea) 487
Anthropological Analysis of the Human Bones from the Rahman Tumulus (Tulcea County)

ARHEOZOOLOGIE / ARCHAEOZOOLOGY

Simina STANC, Valentin RADU

Exploatarea resurselor animale de către locuitorii așezării de la Niculițel
(cultura Babadag): date arheozoologice 495
*Animal Resources Exploitation in the Settlement of Niculițel (Babadag Culture):
Archaeozoological Data*

Simina STANC, Sorin-Cristian AILINCĂI

Studiul preliminar asupra unui eșantion faunistic provenit
din situl de la Babadag (cultura Babadag) 503
Preliminary Study of a Faunal Sample from Babadag Site (Babadag Culture)

GIS

Valentin PANAIT, Aurel STĂNICĂ, Marcela TONE, Marian MIERLĂ

Distribuția siturilor arheologice din cadrul podișului Babadag în funcție
de energia solară și tipurile majore de vegetație 511

*The Distribution of the Archaeological Sites Depending on the Solar Energy
and Major Types of Vegetation in the Frame of Babadag Plateau*

Abrevieri / List of abbreviations 523

Publicațiile Institutului de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea 527

Studiul preliminar asupra unui eșantion faunistic provenit din situl de la Babadag (cultura Babadag)

Simina Stanc*, *Sorin-Cristian Ailincăi***

Abstract: *The analyzed fauna remains come from the Babadag settlement (Babadag culture) and belong to fish, reptiles, birds and mammals. The most numerous fragments belong to mammals, both domestic and wild.*

The identified domestic mammal species are: cattle (Bos taurus), sheep (Ovis aries), goat (Capra hircus), horse (Equus caballus), pig (Sus domesticus), dog (Canis familiaris). The identified wild mammal species are: red deer (Cervus elaphus), wild boar (Sus scrofa), roe deer (Capreolus capreolus), aurochs (Bos primigenius), hare (Lepus europaeus), wolf (Canis lupus) and fox (Vulpes vulpes).

Rezumat: *Resturile faunistice analizate provin din situl de la Babadag (nivel cultura Babadag) și aparțin mai multor grupe faunistice: pești, reptile, păsări și mamifere. Cele mai numeroase fragmente sunt de la mamifere, atât domestice, cât și sălbatice. Speciile de mamifere domestice identificate sunt: vită domestică (Bos taurus), oaie (Ovis aries), capră (Capra hircus), cal (Equus caballus), porc (Sus domesticus), câine (Canis familiaris). Speciile de mamifere sălbatice identificate sunt: cerb (Cervus elaphus), mistreț (Sus scrofa), căprior (Capreolus capreolus), bour (Bos primigenius), iepure (Lepus europaeus), lup (Canis lupus) și vulpe (Vulpes vulpes).*

Key words: *archaeozoology, Early Iron Age, Lower Danube, Babadag culture, quantification.*

Cuvinte cheie: *arheozoologie, perioada timpurie a epocii fierului, Dunărea Inferioară, cultura Babadag, cuantificare.*

Introducere

Începute în 1962, cercetările arheologice de pe dealul *Cetățuia* de la Babadag au continuat până în 2010, furnizând importante date despre evoluția comunităților umane ce populau teritoriul istro-pontic în primele secole a mil. I a.Chr. Așezarea este situată la cca. 2,5 km nord-est de orașul Babadag, pe malul lacului cu același nume, la cca. 30 m spre est de vărsarea pârâului Tabana. Aceasta ocupa un

---

* Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Facultatea de Biologie, Platforma ARHEOINVEST, Bd. Carol I, 20A, 700505, Iași, România; e-mail: *simina_stanc@yahoo.com*

** Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Str. Progresului, nr. 32, 820009, Tulcea, România; e-mail: *sailincai@gmail.com*

promontoriu cu vizibilitate perfectă asupra lacului și a zonei ocupate în prezent de oraș. Poziția strategică era întărită și de prezența văii probabil inundabile și mlăștinoase în trecut, care permitea accesul doar prin partea de nord-vest. Accesul devenea și mai greu datorită impresionantului șanț de apărare care o înconjura. Cronologia sitului se desfășoară probabil pe întreaga perioadă de evoluție a culturii Babadag. În linii mari, putem data locuirea de tip Babadag de aici în intervalul cuprins între sfârșitul sec. XI/începutul sec. X a.Chr. și sfârșitul sec. VIII/începutul sec. VII a.Chr.¹

Deși nu s-a bucurat de o abordare interdisciplinară, din situl de la Babadag a fost deja analizat un lot de resturi osteologice animale provenit din săpăturile mai vechi efectuate de Sebastian Morintz. Pe baza materialului avut la dispoziție, Sergiu Haimovici a putut determina 504 resturi osteologice a căror analiză a condus la realizarea unui prim studiu arheozoologic referitor la așezarea de la Babadag² și care completează cumva cele alte câteva date provenite în urma analizei faunei din siturile de la Rasova³, Revărsarea–Dealul Tichilești sau Telița–Amza⁴.

Noi date arheozoologice

Publicarea monografică a cercetărilor de la Babadag impune, pe lângă analiza cantității mari de artefacte, și studiul unui bogat material faunistic ce provine atât din cercetările mai vechi, cât și din cele mai noi. Din acest sit, în decursul timpului, a fost adunată o cantitate mare de resturi faunistice, reprezentate de oase, dinți izolați, procese cornulare, plăcuțe dermice. Aceste resturi provin de la pești, reptile, păsări și mamifere (Tabelul 1), cea mai mare parte dintre ele reprezentând resturi menajere și numai o mică parte (de exemplu resturile de la broaștele țestoase și om) ajungând accidental în sedimentul așezării.

Prezenta notă se dorește a fi un studiu preliminar, bazat pe analiza arheozoologică a 2848 resturi animale, la care se adaugă și un os uman. Aceste resturi faunistice provin din campaniile efectuate în anii 2002, 2003, 2004 și 2008 și au fost adunate din Casetele 5-9, corespunzând întregii perioade de evoluție a sitului.

---

¹ Despre cronologia absolută și relativă a sitului de la Babadag vezi: Morintz 1964; Morintz 1987; Hänsel 1976; Jugănar 2005; precum și noi propuneri de cronologie – Ailincăi 2011; Ailincăi 2013.

² Haimovici 2008.

³ Vasilescu-Ureche, Haimovici 1976.

⁴ Haimovici, Bodi 2003.

Cele mai multe resturi aparțin mamiferelor; din totalul de 2698 resturi de mamifere, 1366 nu au fost identificate până la nivel de specie datorită fragmentării puternice, ele reprezentând fragmente de oase lungi, late, craniu, vertebre și coaste.

Lista speciilor de mamifere este diversă, incluzând atât mamifere domestice, cât și sălbatice. Cea mai mare parte dintre resturi (92,5%) provin de la mamiferele domestice, fiind identificate următoarele specii: vită, oaie, capră (Fig. 1), cal (Fig. 2), porc (Fig. 3), câine. Cea mai mare pondere o are vita domestică, atât ca număr de resturi (38,3% NR), cât și ca număr de indivizi estimați (27,8% NMI). După vită urmează ovicaprinele (27,1% NR și 21,5% NMI), calul (13,4% NR și 12,6% NMI) și porcul (12,2% NR și 11,3% NMI) (Tabelul 2). Câinele nu avea importanță economică, pe resturile de câine identificate nu s-au observat urme lăsate de cuțit.

Tabelul 1. Grupe faunistice identificate în eșantion /
Faunal groups identified in the sample.

Grup animale	NISP	%
Pești	137	4,81
Reptile	4	0,14
Păsări	9	0,32
Mamifere	2698	94,73
Total	2848	100
<i>Homo sapiens</i>	1	-

Resturile de mamifere sălbatice reprezintă numai 7,4% din totalul resturilor identificate. S-au identificat șapte specii, dintre care cerbul (3,4% NR) și mistrețul (3%) au cea mai mare importanță. Speciile identificate sunt: cerb, mistreț, căprior, bour, iepure, lup și vulpe. Cerbul este o specie care preferă păduri întinse, el fiind identificat în eșantionul de la Babadag; actualmente este o specie al cărei areal de distribuție s-a restrâns la zona carpatică. Bourul, dispărut din fauna României, este o specie care prefera zona de lizieră; de la acesta s-a identificat o falangă distală (Fig. 4). Cornul de cerb reprezenta materie primă pentru obținerea unor obiecte utilitare, printre resturile din eșantion identificându-se și fragmente care au urme de tăiere (Fig. 5).

Resturile de pești provin de la sturioni, somn, crap iar de la reptile s-au identificat plăcuțe dermice din carapacea și plastronul unor broaște țestoase.

Tabelul 2. Cuantificare resturilor de mamifere identificate în eşantion /
Mammal's remains quantification.

Specie	NR	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i>	511	38,36	22	27,85
<i>Equus caballus</i>	179	13,44	10	12,66
<i>Canis familiaris</i>	20	1,50	2	2,53
<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	361	27,10	17	21,52
<i>Sus domesticus</i>	162	12,16	9	11,39
Total mamifere domestice	1233	92,56	60	75,95
<i>Bos primigenius</i>	1	0,08	1	1,27
<i>Canis lupus</i>	4	0,30	2	2,53
<i>Cervus elaphus</i>	46	3,45	6	7,59
<i>Lepus europaeus</i>	3	0,23	2	2,53
<i>Sus scrofa</i>	41	3,08	5	6,33
<i>Capreolus capreolus</i>	3	0,22	2	2,53
<i>Vulpes vulpes</i>	1	0,08	1	1,27
Total mamifere salbatice	99	7,44	19	24,05
Total mamifere identificate	1332	100	79	100

Concluzii

Resturile faunistice analizate aparțin peștilor, reptilelor, păsărilor și mamiferelor, acest ultim grup reprezentând 94,7% din totalul eşantionului. În cadrul grupului mamiferelor cel mai bine reprezentat este cel al mamiferelor domestice (92,5% din totalul resturilor de mamifere identificate), acesta fiind un indicator al importanței pe care o avea creșterea animalelor pentru populația hallstattiană de la Babadag. În cadrul mamiferelor domestice dominantă este vita, urmată de ovicaprine, cal și apoi porc. Între mamiferele sălbatice frecvența cea mai ridicată o are cerbul, urmat de mistreț. A fost identificat și bourul (*Bos primigenius*) specie actualmente dispărută din fauna României.

În comparație cu datele cunoscute până acum din situl de la Babadag⁵, în urma analizei unui lot de materiale mult mai mare se pot observa atât unele puncte comune, cât și unele schimbări. Dacă ne referim la grupele faunistice, putem observa preponderența clară a

⁵ Haimovici 2008.

mamiferelor (peste 92%), mai ales a celor domestice; scăderea ponderii peștilor de la 7,14% la 4,81 % dar și apariția câtorva resturi de la reptile și păsări.

În privința speciilor domestice identificate, putem sesiza o ierarhie oarecum asemănătoare, cu excepția porcului (*Sus domesticus*), care scade ca procentaj de la 18,42% la 12,16%.

Speciile vâdate au o pondere mai redusă, dar nu neglijabilă, în toate așezările atribuite culturii Babadag. Putem observa preferința vânării unor animale de talie mare și medie, precum cerbul (*Cervus elaphus*), căpriorul (*Capreolus capreolus*) și mistrețul (*Sus scrofa*); pentru prima oară a fost identificat la Babadag bourul (*Bos primigenus*). Alte specii de mamifere sălbatice identificate sunt: iepurele de câmp (*Lepus europaeus*), bursucul (*Meles meles*), vulpea (*Vulpes vulpes*), lupul (*Canis lupus*).

Fără îndoială, datele obținute în urma prelucrării întregului material faunistic de la Babadag pot aduce noi și importante informații privitoare la economia populației hallstattiene timpurii din zona Dunării de Jos și poate constitui în același timp și un adevărat etalon în domeniul arheozoologiei preistorice românești.

Mulțumiri

Studiul a fost realizat în cadrul unui grant al ANCS, CNCS – UEFISCDI, proiect numărul PN-II-RU-TE-2011-3-0146.

Bibliografie

- Ailincăi, S. C. 2011, *Ceramica din siturile culturii Babadag. Cu privire specială asupra descoperirilor din Dobrogea*, Peuce, S.N. 9, 55-178.
- Ailincăi, S. C. 2013, *Începuturile epocii fierului în Dobrogea*, SCIVA, sub tipar.
- Haimovici, S. 2008, *Studiul materialului arheozoologic din așezarea hallstattiană de la Babadag*, Peuce, S.N. 6, 149-164.
- Haimovici, S., Bodi, G. 2003, *Studiul paleofaunei descoperită în trei situri hallstattiene din nordul Dobrogei*, Peuce, S.N. 1, 477-476.
- Hänsel, B. 1976, *Beiträge zur regionalen und Chronologischen Gliederung der Älteren Hallstattzeit an der Unteren Donau*, vol. 1,2, Bonn.
- Jugănar, G. 2005, *Cultura Babadag*, I, Constanța.
- Morintz, S. 1964, *Quelques problèmes concernant la période ancienne du Hallstatt au Bas Danube a la lumière des fouilles de Babadag*, Dacia, N.S. 8, 101-118.
- Morintz, S. 1987, *Noi date și probleme privind perioadele hallstattiană timpurie și mijlocie în zona istro-pontică (Cercetările de la Babadag)*, Thraco-Dacica 8, 1-2, 39-71.
- Vasilescu-Ureche, R., Haimovici, S. 1976, *Studiu preliminar al materialului faunistic din așezarea hallstattiană de la Rasova–Malul Roșu*, Pontica 9, 29-36.

Fig. 1. Procese cornulare de *Capra hircus* / Horncores of *Capra hircus*.

Fig. 2. Craniu de *Equus caballus* / Cranium of *Equus caballus*.

Fig. 3. Fragment de craniu de *Sus domesticus* / Cranium fragment of *Sus domesticus*.

Fig. 4. Falangă distală de *Bos primigenius* / Distal phalanx of *Bos primigenius*.

Fig. 5. Fragmente de corn de *Cervus elaphus* cu urme de taiere /
Horncores of Cervus elaphus with cutting traces.